

ZNANSTVENI I STRUČNI ČASOPISI U PODRAVINI

SCIENTIFIC AND PROFESSIONAL JOURNALS IN PODRAVINA

Mario Kolar

Osnovna škola Gola, školska knjižnica

mario.kolar6@skole.hr

UDK / UDC 050:001(497.5Podravina)

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 9. 3. 2011.

Sažetak

U radu se predstavljaju znanstveni i stručni časopisi u Podravini, odnosno oni koji govore o toj hrvatskoj regiji. Daju se sadržajni i formalni profili časopisa te se navode razlozi i uvjeti njihova pokretanja i izlaženja.

Ključne riječi: Podravina, znanstveni i stručni časopisi

Summary

The paper presents scientific and professional journals published in the Croatian region of Podravina (the river Drava valley), and those which write about it. The paper also deals with the content and formal characteristics of the journals, as well as with the reasons and conditions of their initiating and publishing.

Keywords: Podravina, scientific and professional journals

Uvod

Kao osnovni medij za komunikaciju između pripadnika znanstvene, odnosno stručne zajednice, znanstveni i stručni časopisi čine iznimno važan dio znanstvene i stručne infrastrukture. U ovom će se radu pokušati istražiti koji su znanstveni i stručni časopisi izlazili u Podravini kao prilog poznavanju razvoja kulturne i znanstvene infrastrukture te hrvatske regije.

Pod pojmom časopisa podrazumijevat će se ono što se inače prema ISDB(CR)-u naziva serijska publikacija – sve jedinice neomeđene građe bez unaprijed utvrđena kraja izlaza, objavljene u uzastopnim zasebnim sveščićima ili dijelovima, obično s broječanim podacima (časopisi, revije, godišnjaci, novine i nizovi omeđenih publikacija).¹

Pojam znanstveni časopis obuhvaćat će one časopise koji zadovoljavaju sadržajna i formalna mjerila propisana od Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa (MZOŠ).² Prema tim mjerilima, znanstveni časopisi objavljuju recenzirane i nerecenzirane članke. Članci koji se kategoriziraju kao znanstveni, prije objave moraju dobiti najmanje dvije pozitivne recenzije predmetnih stručnjaka, koji, uz uredništvo, određuju i kategorizaciju članka.³ Prema mjerilima MZOŠ-a za dobivanje novčane potpore,⁴ iznimno je bitna vrsnoća recenzijskog postupka. Kao prvo, krug recenzenata mora biti širi od kruga članova uredništva, kao drugo, vrednuju se i same recenzije vezano uz detaljnost analize članaka i argumentiranost obrazloženja recenzenata, te kao treće, vrednuje se i vidljiva aktivna i konstruktivna uloga urednika u prikupljanju kvalitetnih recenzija.

Kako bi zadovoljili potrebe svojih čitatelja za čim bržim, jednostavnijim i jednoznačnijim pronalaženjem članaka, znanstveni časopisi uz članke objavljuju određene identifikacijske elemente.⁵ Tako je uz objavljeni članak, osim

¹ ISDB(CR) : međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija i druge neomeđene građe. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005. Str. 21.

² Upute za uređivanje i oblikovanje časopisa [citirano: 2010-03-05]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=5466&sec=2139>

³ Prema uputama MZOŠ-a, recenzirani članci kategoriziraju se kao izvorni znanstveni članci, kratka priopćenja, prethodna priopćenja, te pregledni i stručni članci. Usp. Upute za uređivanje i oblikovanje časopisa [citirano: 2010-03-05]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=5466&sec=2139>

⁴ Izvod iz pravila o novčanom podupiranju znanstvene i izdavačke djelatnosti (knjiga i časopisa) [citirano: 2010-03-05]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=13402>

⁵ Hebrang Grgić, Ivana. Bibliografska opremljenost i dostupnost članaka u hrvatskim znanstvenim časopisima. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 50, 1/2(2007), 79-88.

imena autora i naslova članka, potrebno navesti i naziv i adresu ustanove u kojoj autor radi, kategorizaciju članka, UDK oznaku područja kojima se članak bavi, datum primitka članka u uredništvo i datum prihvaćanja članka za tisak. Također, na hrvatskom i jednom od stranih jezika potrebno je navesti sažetak članka i ključne riječi. Na stranom jeziku potrebno je navesti i naslov članka, adresu autora te naslove svih priloga.

Ti prijevodi, kao i obvezno navođenje ISSN i UDK oznaka časopisa, te referiranje u najmanje jednoj međunarodnoj bibliografskoj bazi podataka i međunarodna razmjena časopisa, doprinose međunarodnoj vidljivosti i prepoznatljivosti časopisa. Uz to, ukoliko želi novčanu potporu MZOŠ-a, časopis treba imati i mrežnu stranicu koja sadrži barem osnovne podatke o časopisu i kazalo tekućeg broja, a dodatno se vrednuje objava punog teksta časopisa na mrežnoj stranici. Međunarodno obilježje časopisa utvrđuje se i prema broju radova autora izvan Hrvatske.

Stručni časopisi trebali bi udovoljavati jednakim mjerilima kao i znanstveni, s tom razlikom što objavljuju samo članke recenzirane kao stručne. No, budući da ne postoji bolji naziv, u ovom ćemo radu pod pojmom stručnih časopisa podrazumijevati i one časopise koji ne poštuju spominjana mjerila, ali objavljuju članke koji sadrže korisne priloge iz struke i za struku.

Zbornik Muzeja grada Koprivnice – prvi stručni časopis u Podravini

Pojava znanstvenih i stručnih časopisa u Hrvatskoj usko je povezana s jačanjem i širenjem kulturne i znanstvene zajednice. Tako se znanstveni i stručni časopisi u Hrvatskoj javljaju polovicom 19. stoljeća, u vrijeme kada se narodni preporod počeo širiti u sve pore društva i kada dolazi do pojačanog osnivanja kulturnih društava i znanstvenih ustanova.⁶ No, u Podravini se znanstveni i stručni časopisi počinju javljati mnogo kasnije, tek nakon Drugoga svjetskog rata, budući da u Podravini tek tada dolazi do jačanja kulturne infrastrukture.

Pojavljivanje prvoga stručnog časopisa u Podravini povezano je s osnivanjem Muzeja grada Koprivnice. Jednako kao i poticaj za pokretanje muzeja, i poticaj za pokretanje časopisa, *Zbornika Muzeja grada Koprivnice*, 1946. godine dao je znameniti koprivnički kulturni i društveni djelatnik Leander

⁶ Stipčević, Aleksandar. *Socijalna povijest knjige u Hrvata*. Zagreb : Školska knjiga, 2004-2008. Knj. 3. Od početka hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas. 2008. Str. 207-211.

Brozović, koji je bio i njegov urednik tijekom cijelog razdoblja izlaženja (1946.-1953.).

Što se tiče sadržaja časopisa, uredništvo u drugom broju najavljuje da će “u Zborniku štampati članke iz povijesti, zemljopisa, etnografije i umjetnosti i da će tretirati sve kulturne probleme (gornje) srednje Podravine, tj. kraja između Ludbrega pak do Đurđevca”⁷ te se toga i pridržavalo.

Zbornik nije udovoljavao u uvodu spominjanim formalnim mjerilima za znanstvene i stručne časopise, no budući da je objavljivao članke koji daju doprinos struci, sukladno napomeni u uvodu, možemo ga zvati stručnim časopisom.

***Podravski zbornik* – najdugovječniji stručni časopis u Podravini**

Sljedeći stručni časopis u Podravini ponovno je pokrenut u sklopu Muzeja grada Koprivnice – 1975. počinje izlaziti *Podravski zbornik*, koji predstavlja svojevrsni sljednik *Zbornika Muzeja grada Koprivnice*. Pokretač i prvi urednik *Podravskog zbornika* bio je istaknuti znanstveni, kulturni i društveni djelatnik iz Podravine, Dragutin Feletar. Časopis bez prestanka jednom godišnje izlazi sve do danas.

Sukladno najavi izrečenju u predgovoru prvom broju, *Podravski je zbornik* nastao zbog uočene potrebe za razvojem “pisane riječi i znanosti u Podravini i o Podravini” te je objavljivao, i do danas objavljuje, “radove o Podravini sa svih područja ljudske djelatnosti”.⁸

Od formalnih zahtjeva za znanstvene i stručne časopise, *Podravski zbornik* od 1983. počinje navoditi ISSN i UDK oznaku časopisa, a od 2000. uz naslov članka i ime autora počinje objavljivati i adresu ustanove u kojoj autor radi. Ostalih mjerila se ne pridržava, no budući da jednako kao i *Zbornik Muzeja grada Koprivnice* većinu njegova sadržaja čine članci koji daju bitan doprinos struci, možemo ga, uz već spominjanu ogradu, nazvati stručnim časopisom.

⁷ Vijesti uredništva. // *Zbornik Muzeja grada Koprivnice* 1, 2(1947), 18.

⁸ Gaži, Pavle. Riječ-dvije prije čitanja. // *Podravski zbornik* 1, 1(1975), 5.

Podravka – prvi znanstveni časopis u Podravini

Prema pravilniku MZOŠ-a, “U znanstveno-stručnom časopisu glavni sadržaj čini stručni sadržaj: stručni članci, recenzije, ocjene i prikazi”.⁹ Prema toj definiciji, časopis *Podravka*, koji je nosio podnaslov *znanstveno-stručni časopis*, ne bi bio znanstveno-stručni, nego znanstveni časopis. Naime, *Podravka* uglavnom donosi članke recenzirane kao znanstvene te zadovoljava i ostala u uvodu spominjana mjerila (osim onih koja se odnose na elektroničko doba) da bismo ju proglasili znanstvenim časopisom.

Časopis je 1983. pokrenuo istoimeni koprivnički “prehrambeni div”, tvrtka Podravka, odnosno njezin odjel za istraživanje i razvoj, s ciljem, kako stoji u predgovoru prvom broju, da postane spona između tvrtkinih stručnjaka iz proizvodnje i stručnjaka iz znanstveno-istraživačkih ustanova u zemlji i svijetu u svrhu poboljšanja proizvodnje.¹⁰ Stoga je časopis i objavljivao članke prvenstveno iz problematike poljoprivrede, proizvodnje hrane i kemijsko-farmaceutske proizvodnje, dakle područja kojima se bavi sama tvrtka.

***Scientia Podraviana* kao glasilo strukovnih društava**

U sklopu Povijesnog i Geografskog društva Koprivnica, 1989. pokrenut je časopis *Scientia Podraviana*. Kao i društava, i pokretač *Scientie* bio je Dragutin Feletar, a prvi urednik časopisa bio je koprivnički novinar Mirko Lukavski, koji ga uređuje i danas.

Časopis je isprva (1989.-1990.) bio “informativni bilten” spomenutih društava te je uglavnom donosio kratke obavijesti o aktivnostima društava, no kasnije počinje objavljivati i opsežnije članke o povijesnim, geografskim, demografskim, ekološkim itd. temama. U petom godištu izlaženja (1993.), povijesnom i geografskom društvu kao izdavač pridružuje se Ogranak Matice hrvatske Koprivnica, da bi već od sljedeće godine, pa sve do danas do kada izlazi jednom godišnje, jedini izdavač bilo Povijesno društvo Koprivnica.

⁹ Izvod iz pravila o novčanom podupiranju znanstvene i izdavačke djelatnosti (knjiga i časopisa) [citirano: 2010-03-05]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=13402>

¹⁰ Predgovor. // *Podravka* 1, 1(1983), 3.

U posljednjih desetak brojeva, ravnopravno sa člancima o aktivnostima društva stoje kritički prikazi knjiga i časopisa te članci koji daju doprinosu struci. No, časopis ne recenzira članke te se, osim navođenja ISSN-a, ne pridržava ni ostalih formalnih mjerila propisanih za znanstvene i stručne časopise. Stoga ga, kao i *Zbornik Muzeja grada Koprivnice* i *Podravski zbornik*, možemo nazvati stručnim časopisom, samo imajući u vidu opasku iz uvoda.

Multidisciplinarni znanstveni časopis *Podravina*

Nakon što je, kao što smo vidjeli, pokrenuo nekoliko stručnih društava i stručnih časopisa, Dragutin Feletar je, uz koprivničkog povjesničara Hrvoja Petrića, 1993. pokrenuo i vlastitu izdavačku kuću, koja danas nosi naziv Meridijani, u čijem je sklopu 2002. pokrenuo i znanstveni časopis *Podravina*.

Podravina : časopis za multidisciplinarna istraživanja predstavlja prvi znanstveni časopis pokrenut u Podravini kojem je prvotni predmet hrvatska Podravina, iako ima i šire pretenzije. Naime, prema riječima uredništva, zanima ga prostor uz rijeku Dravu (Podravina) “od Dolomita do Dunava”, odnosno cilj mu je okupljati znanstvenike “iz svih zemalja kroz koje teku rijeke porječja Drave”.¹¹ Između ostalog, i zbog toga uredništvo i uredničko vijeće osim znanstvenika iz Hrvatske čine i znanstvenici iz Slovenije, Mađarske, Austrije, Njemačke i Češke. Iz istih se zemalja u časopisu povremeno pojavljuju i recenzenti i autori članaka, a časopis povremeno objavljuje i članke na engleskom i njemačkom jeziku. Odgovorni urednik *Podravine* od prvog broja do danas je Dragutin Feletar, a urednik je Hrvoje Petrić.

Sukladno zamisli multidisciplinarnosti, u *Podravini* su do sada objavljeni radovi iz različitih znanstvenih područja. Najviše je objavljenih radova iz područja humanističkih znanosti, i to iz historiografije, a objavljuju se i radovi iz društvenih, tehničkih i prirodnih znanosti, dok je dobar dio radova i interdisciplinarne prirode.

Članci su u časopisu podijeljeni na dvije osnovne skupine: prvu i najbrojniju čine recenzirani znanstveni i nešto manje stručni članci, a drugu prikazi

¹¹ Feletar, Dragutin; Hrvoje Petrić. Uz deseti broj časopisa “Podravina” okupljanje znanstvenika – primarni uspjeh. // *Podravina* 5, 10(2006), 5.

novih knjiga i časopisa. Povremeno se objavljuju i prijepisi izvornih dokumenata (tzv. građa). Osim što svi članci prolaze recenzentski postupak, časopis zadovoljava i sve ostale formalne zahtjeve za znanstvene časopise sukladno u uvodu spominjanim uputama MZOŠ-a. Uz članke se navode svi potrebni identifikacijski podaci, te časopis ima svoj ISSN i UDK. Što se tiče međunarodne prepoznatljivosti i vidljivosti, časopis se referira u četirima međunarodnim sekundarnim izvorima¹² te ga uredništvo razmjenjuje sa znanstvenim časopisima iz više zemalja.¹³ Također, časopis ima i svoje mrežne stranice na kojima objavljuje osnovne podatke o časopisu, kazalo svakog broja te sažetke članaka objavljenih u tiskanom izdanju.¹⁴

U pogledu zadovoljavanja mjerila, *Podravina* je ne samo stekla novčanu potporu MZOŠ-a, nego je od 2005. uvrštena i u popis znanstvenih časopisa koji se uvažavaju pri izboru u znanstvena zvanja autora.¹⁵

Ostali časopisi povezani s Podravinom

Iako nisu podravski časopisi, spomenut ćemo i nekoliko stručnih časopisa koji su bitno povezani s Podravinom.

Jedan od takvih je *Muzejski vjesnik* (1978.-1999.) koji je bio glasilo muzejsko-galerijskih ustanova sjeverozapadne Hrvatske. Časopis je višestruko povezan s Podravinom. Kao prvo, u svakom je broju donosio članke o muzejsko-galerijskim ustanovama iz Podravine te su ga uređivali i u njemu objavljivali brojni autori iz Podravine (Dragutin Feletar, Franjo Horvatić, Zorko Marković i dr.). Osim toga, jedan od pokretača časopisa bio je u ovom radu

¹² U časopisu stoji kako se "referira u sekundarnim časopisima 1. Abstracts Journal, All-Russian institute of scientific and technical information, Moscow; 2. Historical Abstracts and America: History and Life, EBSCO, Santa Barbara, California, USA; 3. Elsevir, Bibliographic databases, Amsterdam-Norwich; 4. The History Journals Guide, Deutschland".

¹³ Prema riječima uredništva, *Podravinu* se razmjenjuje s publikacijama znanstvenih instituta, zavoda i sličnih ustanova ili društava iz Njemačke, Slovenije, Srbije, Češke, SAD-a, Austrije, Francuske, Bugarske, Italije, Mađarske, Makedonije i Finske. Usp. Vijesti iz uredništva : razmjena i referiranje "Podravine". // *Podravina* 1, 2(2002), 182-183.

¹⁴ Izdavačka kuća Meridijani. Časopisi [citirano 2011-03-05]. Dostupno na: <http://www.meridijani.com/?meridijan=magazines>

¹⁵ Pravilnik o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja [citirano: 2011-03-05]. // Narodne novine 84(2005). Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx>

više puta spominjani Dragutin Feletar, koji je bio i njegov prvi urednik. Također, prva tri broja ovoga godišnjaka (1978.-1980.) izdana su u Koprivnici.

S druge strane, Društvo bibliotekara Zajednice općina Bjelovar (danas Društvo knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja), 1985. počelo je izdavati svoj časopis *Svezak*. No, časopis je prestao izlaziti nakon samo tri godine, da bi ponovno bio pokrenut 1999., otkad jednom godišnje izlazi sve do danas. Časopis je također bitno povezan s Podravinom: u svakom broju nalazi se nekoliko članaka o podravskom knjižničarstvu, u njemu redovito objavljuju autori iz Podravine, koji redovito čine i njegovo uredništvo (Luca Matić, Kristijan Ujlaki, Anica Šabarić i dr.), a viša knjižničarka iz Koprivnice Ljiljana Vugrinec bila je i njegova glavna urednica od 2003. do 2008.

Oba časopisa nisu recenzirala članke niti su se pridržavala ostalih formalnih zahtjeva za znanstvene i stručne časopise. No, budući da su objavljivali članke koji daju doprinos struci, i za njih vrijedi opaska iz uvoda kako ih samo uvjetno možemo zvati stručnim časopisima.

Zaključak

Za razliku od časopisa *Podravka* i *Podravina*, koji su zadovoljavali formalna mjerila MZOŠ-a, da bismo ih mogli zvati znanstvenim časopisima, ostali časopisi u ovom pregledu, *Zbornik Muzeja grada Koprivnice*, *Podravski zbornik*, *Scientia Podraviana*, *Muzejski vjesnik* i *Svezak*, nisu zadovoljavali mjerila da bismo ih mogli nazvati stručnim časopisima. Međutim, dali smo im takav naziv u nedostatku nekoga drugog naziva te bi moguća poboljšanja tih časopisa, dakako onih koji još uvijek izlaze, mogla ići upravo u smjeru prihvaćanja ovih mjerila. Također, bilo bi poželjno kada bi, po uzoru na *Podravinu*, u ikojem obliku bili prisutni na internetu. Prema istraživanjima, 2003. godine je 120 od 223 hrvatska znanstvena časopisa koje podupire MZOŠ, dakle njih 54 posto, imalo barem nekakvu elektroničku inačicu,¹⁶ dok su ponovljenim istraživanjem na jednakom uzorku provedenom tri godine kasnije, postoci mrežno dostupnih časopisa porasli. Tako 2006. godine, čak 174

¹⁶ Konjević, Sofija. Hrvatski znanstveni časopisi na internetu. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 46, 3/4(2003), 111-118.

časopisa, ili 78 posto, ima i elektroničku inačicu.¹⁷ Na taj trend najviše je, prije svih, utjecao te godine pokrenut portal hrvatskih znanstvenih časopisa *Hrčak* koji pozitivno djeluje i danas kada je na njemu prisutno oko 250 časopisa.¹⁸ Takav trend trebali bi slijediti i podravski znanstveni i stručni časopisi, a bilo bi poželjno kada bi na internetu u slobodnom pristupu nudili i cjelovit sadržaj.

No unatoč zamjerkama, na kraju možemo zaključiti kako se dobar dio znanstvenog i stručnog pisanja o Podravini nalazi upravo na stranicama tih znanstvenih i stručnih časopisa, odnosno da upravo oni predstavljaju jedan od osnovnih medija komunikacije među stručnjacima i znanstvenicima koji se bave podravskim temama. U tom smislu, valja im pridati zasluženo važno mjesto unutar podravske znanstvene i kulturne, pa i društvene infrastrukture.

LITERATURA

Hebrang Grgić, Ivana. Bibliografska opremljenost i dostupnost članaka u hrvatskim znanstvenim časopisima. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 50, 1/2(2007), 79-88.

ISBD(CR) : međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija i druge neomeđene građe. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005.

Konjević, Sofija. Hrvatski znanstveni časopisi na internetu. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 46, 3/4(2003), 111-118.

Konjević, Sofija. Hrvatski znanstveni i znanstvenostručni časopisi u elektroničkome mrežnom okruženju. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 52, 1/4(2009), 75-88.

Pravilnik o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja [citirano: 2011-03-05]. // *Narodne novine* 84(2005). Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/default.asp>

¹⁷ Konjević, Sofija. Hrvatski znanstveni i znanstvenostručni časopisi u elektroničkome mrežnom okruženju. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 52, 1/4(2009), 75-88.

¹⁸ O Hrčku [citirano: 2010-03-05]. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/index.php?show=text&str=vise>

Izvod iz pravila o novčanom podupiranju znanstvene i izdavačke djelatnosti (knjiga i časopisa) [citirano: 2010-03-05]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=13402>

Upute za uređivanje i oblikovanje časopisa [citirano: 2010-03-05]. Dostupno na: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=5466&sec=2139>

Stipčević, Aleksandar. Socijalna povijest knjige u Hrvata. Zagreb : Školska knjiga, 2004-2008. Knj. 3. Od početka hrvatskoga narodnog preporoda (1835.) do danas. 2008.